

BÖLMƏ 3 TARİX VƏ COĞRAFIYA ELMLƏRİ

HEYDƏR ƏLİYEV SİMASINDA AZƏRBAYCAN DÖVLƏTİ

Svetlana Nəşib qızı Məmmədova

ADPU

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

svetlanamammedova72@gmail.com

Xülasə

Böyük şəxsiyyətlərə obyektiv qiymət verərkən onların yaşadıkları dövrün imkanları ilə müqayisədə nələri edə bildikləri əsas götürülür. Bu baxımdan Heydər Əliyevin həm Azərbaycana rəhbərlik etdiyi və həm də bu missiyadan kənarda olduğu dövrlərə qiymət verərkən birmənalı olaraq deyə bilərik ki, o, zamanın və şəraitin verdiyi imkanlardan öz xalqının maraqları və yüksəlişi nəminə maksimum istifadə edib. Azərbaycanda Heydər Əliyev siyasəti, onun dövlətçilik xətti davam edəcək. Çünki bu siyasət Azərbaycanın gələcək tərəqqisinin təminatı baxımından lazımdır. Heydər Əliyev siyasəti tarazlı siyasətdir, cəmiyyətin bütün təbəqələrinin mənafelərini ifadə edir, cəmiyyətdə ahəngdarlıq yaradır, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarını, onların milli-dövlətçilik mənafelərini, açıq cəmiyyətin ali dəyərlərini müdafiə edir. O xalqını və vətənini böyük məhəbbətlə sevir və Azərbaycan dövlətinin qüdrətinin möhkəmlənməsi, iqtisadi və sosial cəhətdən inkişaf etməsi üçün əlindən gələni edirdi. Bütün həyatını xalqının xoşbəxt gələcəyinə, müstəqil, qüdrətli daim inkişaf edən Azərbaycan dövlətinin yaradılmasına və inkişafına həsr etmiş bu dahi şəxsiyyətin Vətən və xalq qarşısındakı xidmətləri əvəzolunmazdır.

Açar sözlər: Liderlik, müstəqillik, vətənsəvər, dahi şəxsiyyət, müdrik, yenilikçi, uzaqgörən.

Summary

When giving an objective assessment to great personalities, what they were able to do compared to the opportunities of the time in which they lived is taken as a basis. From this point of view, when evaluating the times when Heydar Aliyev led Azerbaijan and when he was outside this mission, we can say unequivocally that he made the most of the opportunities given by time and circumstances for the sake of the interests and advancement of his people. Heydar Aliyev's policy and his line of statehood will continue in Azerbaijan. Because this policy is necessary in terms of guaranteeing the future progress of Azerbaijan. Heydar Aliyev's policy is a balanced policy, it expresses the interests of all layers of society, creates harmony in society, defends the rights and freedoms of citizens, their nation-state interests, and the highest values of an open society. He loved his people and his homeland with great love and did everything in his power to strengthen the power of the Azerbaijan state and develop it economically and socially. The services of this genius who dedicated his whole life to the happy future of his people, to the creation and development of an independent, powerful and constantly developing Azerbaijan state, are irreplaceable.

Key words: Leadership, independence, patriot, genius, wise, innovative, visionary.

Tanrı verən ömrü hər kəs bir cür yaşayır, kimi özü üçün, kimi doğmaları və əzizləri üçün, kimi isə milləti, xalqı, vətəni və dövləti üçün yaşayır. Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev öz mənalı və zəngin ömrünü bütövlükdə millətinə, xalqına, vətəninə və dövlətinə həsr etmişdir. Millətini canından artıq sevən ulu öndərə olan sonsuz xalq məhəbbətinin sirri də məhz elə budur. Azərbaycan xalqının böyük oğlu, müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu Ulu öndər Heydər Əliyev Azərbaycan xalqının dövlətçilik tarixində o qədər böyük yeniliklərə, o qədər böyük işlərə imza atıb ki, sadalamaqla bitməz. Müstəqil Azərbaycan Dövlətinin xilaskarı, dünya şöhrətli siyasətçi və böyük şəxsiyyət olan Heydər Əliyev doğurdanda tarixə dərin iz qoyan görkəmli xadimlərdən biri idi. O xalqını və vətənini

böyük məhəbbətlə sevir və Azərbaycan dövlətinin qüdrətinin möhkəmlənməsi , iqtisadi və sosial cəhətdən inkişaf etməsi üçün əlindən gələni edirdi. Bütün həyatını xalqının xoşbəxt gələcəyinə, müstəqil , qüdrətli daim inkişaf edən Azərbaycan dövlətinin yaradılmasına və inkişafına həsr etmiş bu dahi şəxsiyyətin Vətən və xalq qarşısındakı xidmətləri əvəzolunmazdır. Azərbaycanda müstəqil dövlətin qurulması, beynəlxalq normalara söykənən demokratik, heçkəsdən asılı olmayan dövlətin yaranması, milli, mədəni və əxlaqi dəyərlərimizin, adət ənənələrimizin qorunub saxlanması, bu dəyərlərin ümumbəşəri ideyalarla daha da zənginləşdirilməsi, ilk Milli Konstitusiyamızın qəbul edilməsi, vətəndaş cəmiyyətinin formalaşdırılması məhz ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin xidmətləridir. Bildiyimiz kimi tarixən keçməkeşli yol keçən Azərbaycan dövləti müstəqil dövlətə sahib olmaq üçün əzmkarlıqla mübarizə aparıb. Heydər Əliyevin köməkliyi ilə Azərbaycan xalqının azadlıq mübarizəsinin əsas mərhələlərindən birini təşkil edən 17 noyabr - Milli Dirçəliş Günü tariximizdə Azərbaycanın müstəqilliyinin bərpa olunmasında önəmli rol oynayıb. 1990-cı il noyabrın 17-də Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Sovetinin yeni tərkibdə ilk sessiyası keçirildi. Muxtar respublikanın adından “sovet” və “sosialist” sözləri çıxarıldı. Bununla da milli dövlətçiliyimizin dirçəlişi istiqamətində ilk böyük addım atılmış oldu. Ulu Öndərin sədrliyi ilə keçirilən həmin tarixi sessiyada Muxtar Respublikanın dövlət rəmzləri haqqında məsələ müzakirə edildi. Üçrəngli bayrağın dövlət rəmzi kimi qəbulu ilə əlaqədar təklif irəli sürüldü. Sessiya Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin üçrəngli bayrağının bərpa olunması barədə qərar çıxararaq onun dövlət bayrağı kimi qəbul edilməsi ilə bağlı Azərbaycanın Ali Soveti qarşısında məsələ qaldırdı. Beləliklə, Heydər Əliyev müasir və müstəqil Azərbaycanın şanlı tarixini yazdı. Ümummilli Lider Heydər Əliyev hakimiyyətə gəlişi xalqa ümid oldu. Bütün sahələrdə inkişaf müşahidə olunmağa başladı, xalqımızın milli dirçəlişi və mədəni dəyərlərinin yüksək tutulması, adət və ənənələrimizin qorunub saxlanması reallığa çevrildi. Bütün bunlar göstərir ki, Ulu Öndər Heydər Əliyev tariximizdə böyük iz qoyub. Onun Azərbaycan xalqına elədikləri saymaqla bitməz. Azərbaycanın müstəqil dövlət quruculuğunun bütün sahələrində, o cümlədən hərbi təhlükəsizliyinin təmin edilməsi sahəsində gördüyü əzəmətli işlər Heydər Əliyevin mahir siyasətçi, böyük təşkilatçı olduğunu bir daha sübut edir. Azərbaycan Ordusunun formalaşdırılması sahəsində Heydər Əliyevin tarixi fəaliyyətinin ilk addımları Naxçıvanda atıldı. Bu böyük dövlət xadiminin muxtar respublikadakı qısa fəaliyyəti bir daha göstərdi ki, məsqədyönlü, milli maraqları qoruyan siyasət yeridilməsi, xalqın milli maraqlar ətrafında birləşdirilməsi ən mürəkkəb vəzifələri belə həyata keçirməyə imkan verir. Heydər Əliyev parlaq zəkası və bənzərsiz təşkilatçılıq qabiliyyəti ilə həm Naxçıvanın erməni təcavüzündən müdafiəsini, həm də burada milli hərbi hissənin sağlam əsaslar üzərində formalaşmasını təmin etdi və bununla da respublikanın iqtidarında olan qüvvələrə də dövlətçilik nümunəsi göstərdi. Ordu quruculuğunda yeni bir mərhələnin başlanğıcını isə Heydər Əliyevin radio və televiziya ilə xalqa 2 noyabr 1993-cü il müraciəti qoydu. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçilməsindən cəmi bir ay sonra edilmiş bu müraciət bir tərəfdən sağlam ordu quruculuğunun əsaslarını və bu istiqamətdə xalqın və dövlətin qarşısında dayanan mühüm vəzifələri müəyyənləşdirən konseptual bir sənəd idisə, bir tərəfdən də Heydər Əliyevin xalqa çağırışı idi. Bu çağırış xalqın bütün təbəqələri tərəfindən qəbul edildi və xalqın bütün potensialı ordu quruculuğuna istiqamətləndirildi. Yəni, Heydər Əliyev böyük dövlətçilik təfəkkürü ilə xalqın potensialını ordu quruculuğu kimi mühüm bir sahəyə səfərbər edə bildi. Heydər Əliyevin ən əsas istəyi Azərbaycanı güclü, demokratik dövlətə çevirmək və xalqına firavan ,müstəqil həyat bəxş etmək idi. Ana dilimizin dövlət dili kimi tətbiqində Heydər Əliyev şəxsiyyətinin böyük rolu vardır. Dərin zəkası, uzaqgörənliyi və xalqsevərliyi ilə hamını özünə heyran qoyan ulu öndərimiz H.Əliyev milli dövlət quruculuğunda dil siyasətini ön plana çəkdi və bununla da ana dilimiz – Azərbaycan dili ən yüksək inkişaf mərhələsinə çatdı. Onun öz sözlərindən sitat gətirmək yerinə düşər: **“Bütün xalqlarda olduğu kimi, Azərbaycan xalqının ana dili onun milli varlığını müəyyən edən başlıca amillərdəndir... İnkişaf etmiş zəngin dil mədəniyyətinə malik olan xalq öyilməzdir, ölməzdir, böyük gələcəyə malikdir”**. Ulu öndər Heydər Əliyev Azərbaycan dövlətinin rəhbəri olduğu ilk illərdən ana dilinin sosial-siyasi, ideoloji problemləri ilə bilavasitə məşğul olub və bu sahədə bir çox islahatlar keçirib:

1) Azərbaycan dili dövlət dili olaraq Azərbaycan SSR-in müvafiq qanunlarında (xüsusilə Konstitusiyada) öz əksini tapıb, Moskvanın etirazlarına baxmayaraq, respublikada rus dili ilə yanaşı, Azərbaycan dilinin də rəsmiliyi təmin edilib. 2) Azərbaycandilli məktəbin, maarifin inkişafına xüsusi qayğı göstərilib, bir sıra digər Sovet respublikalarından fərqli olaraq, Azərbaycanda gəncliyin ana dilində

təhsilinə üstünlük verilib. 3) Azərbaycan dilində mətbuatın, elmin tərəqqisi üçün dövlət rəhbərliyi əlindən gələni edib, Azərbaycanın böyük yazıçıları öz əsərlərini, demək olar ki, yalnız ana dilində yazıb, Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının aparıcı mətbuat orqanları - "Azərbaycan", "Ulduz" jurnalları, "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzeti Azərbaycan dilində nəşr edilib. 4) Azərbaycan dilinin tarixi o zamana qədər görünməmiş bir ardıcılıqla araşdırılıb, çoxcildlik "Müasir Azərbaycan dili" kitabları yaradılıb, həmin çoxcildliklərdən biri - ali məktəblər üçün "Müasir Azərbaycan dili" dərsliyi Azərbaycan Dövlət mükafatına layiq görülmüş, ana dilini araşdıran alimlərin əməyi yüksək qiymətləndirilməklə, əslində, ana dilinin nüfuzu bir daha təsdiq edilib. 5) Həm rəsmi, həm də qeyri-rəsmi yığıncaqlarda, məclislərdə Azərbaycan dilində danışmaqdan çəkinməyən respublika rəhbəri praktik olaraq ana dilinin ictimai-siyasi mövqeyinin yüksəlməsinə bilavasitə təsir göstərərək, başqalarına nümunə olub.

Bütün bunlar onu göstərir ki, Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri Heydər Əliyevin hazırlayıb həyata keçirdiyi dil siyasəti Onun dövlət quruculuğu siyasətinin inkişafına xidmət edir. Ali məktəblər üçün yazılmış "Müasir Azərbaycan dili" dərsliklərinin Respublika Dövlət mükafatına layiq görülməsi, anadilli ədəbiyyatın inkişafı üçün hər cür şəraitin yaradılması, Azərbaycan ədəbiyyatı klassiklərinin təbliği məhz bunun nəticəsi idi. Azərbaycan təhsilinin qayğıkeş banisi olan ulu öndərimizin "Azərbaycan Respublikası ümumtəhsil məktəblərinin maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi haqqında" 4 oktyabr 2002-ci il tarixli sərəncamı və həmin sərəncamla hazırlanmış xüsusi proqram sayəsində Azərbaycanda dünya standartlarına uyğun müasir tipli məktəb binaları tikilməyə başlandı. "Təhsil sahəsi xalqımızın bu günü, millətimizin, dövlətimizin gələcəyi üçün ən vacib bir sahədir" – deyən ümummilli lider Azərbaycan təhsilinin dinamik inkişafını təmin edən bir sıra sənədlər imzaladı. "Azərbaycan Respublikasının təhsil sisteminin təkmilləşdirilməsi haqqında" 13 iyun 2000-ci il, "Dövlət dilinin tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında" 18 iyun 2001-ci il, "Azərbaycan əlifbası və Azərbaycan Dili Günü (1 avqust) təsis edilməsi haqqında" 9 avqust 2001-ci il, "Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında" Qanunun tətbiq edilməsi barədə" 2 yanvar 2003-cü il tarixli fərman və sərəncamlar təhsilimizin dünya standartları səviyyəsinə qaldırılmasında böyük rol oynadı. Bununla yanaşı, Azərbaycan tarixinin, ədəbiyyatının, coğrafiyasının, öyrədilməsinə, mükəmməl dərsliklərin hazırlanmasına, Azərbaycan dilinin öyrədilməsinə, xüsusilə dövlət dili statusunda təbliğinə diqqət artırıldı. **Ulu öndərimiz Heydər Əliyev təhsil sahəsində bir çox islahatlar aparmışdır.** O, hakimiyyətə gələn kimi ilk növbədə təhsil məsələləri ilə məşğul olmağa başladı. Qısa zamanda Azərbaycanda yeni tipli milli kadr bazası yaradıldı, bir çox elmi məktəblərin əsası qoyuldu. 1970-1980-ci illərdə respublikada tikinti quruculuq işlərini yüksəkixtisaslı mütəxəssislərlə təmin etmək üçün Azərbaycan İnşaat Mühəndisləri İnstitutu (indiki Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universiteti) yaradıldı, Gəncə Pedaqoji İnstitutu, Azərbaycan Pedaqoji Rus dili və Ədəbiyyatı İnstitutu (hazırkı Bakı Slavyan Universiteti), N.Tusi adına Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutu, C.Naxçıvanski adına Hərbi Məktəb, BDU-nun şərqşünaslıq fakültəsinin bina və tədris korpusları tikilib istifadəyə verilmişdir. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev həmişə müəllim əməyini yüksək qiymətləndirirdi. "Mən yer üzündə müəllimdən yüksək ad tanımıram". Mədəniyyətinin və zəngin tarixi irsimizin dünyaya tanınması Heydər Əliyevin misilsiz xidmətlərindəndir. Ümummilli lider Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasəti nəticəsində Azərbaycan bu gün dünyada sivil, hüquqi, demokratik, dünyəvi bir respublika kimi tanınır və böyük perspektivlərə malik bir ölkə kimi qəbul edilir. Ümummilli lider Heydər Əliyev Azərbaycan xalqını, millətini və bütövlükdə, vətənimizi bəlalardan qurtardı və Azərbaycanın sürətlə inkişafı üçün hər cür şəraitləri yaratdı, həmçinin, bütün sahələrdə ölkəmizin inkişaf etməsinə nail oldu. Xalqımız Ulu Öndər Heydər Əliyevin gördüyü bu yüksək səviyyəli işlərə görə ona borcludur. Həmçinin qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan xalqı həm də ona görə xoşbəxt xalqdır ki, Ulu öndər Heydər Əliyevin yetirməsi olan İlham Əliyev onun ideyalarını uğurla davam etdirir, Azərbaycan Dövlətini nəinki Cənubi Qafqazda həm də bütün dünyada ən tanınan və qəbul edilən dövlətlərdən biri edib.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. Əbədi müstəqillik tarixi yazan lider Heydər Əliyev Heydər Əliyevin 95 illik yubileyi münasibətilə mərkəzi kitabxanalarının uşaq şöbələri, MKS-in şəhər, qəsəbə, kənd kitabxana filialları üçün hazırlanmış metodik vəsait Bakı: 2018.